

УДК 378.011.3-051:316.42:37.018.43(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-42>

Дар'я ВЕЛИКЖАНІНА,
orcid.org/0000-0002-1066-4834
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи
Комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
(Запоріжжя, Україна) darya.velik@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

У статті окреслено сучасні реалії професійного становлення майбутніх соціальних педагогів в умовах воєнного часу. Визначено особливості професійного становлення майбутніх соціальних педагогів в реаліях сьогодення, серед яких: виявлення студентами соціальної активності, громадянської позиції; активна соціально-педагогічна волонтерська діяльність майбутніх фахівців; робота за фахом у поєднанні із навчанням; розвиток компетентностей щодо здійснення продуктивної комунікації з окремими людьми та різними соціальними інституціями й організаціями; розвиток здатностей швидко приймати професійні рішення; набуття професійного досвіду співпраці із соціальними інституціями; академічна й професійна мобільність; реалізація індивідуальної траєкторії навчання студентів; вироблення індивідуального стилю професійної діяльності; урахування майбутніми соціальними педагогами професійних інтересів та визначення окремого сегмента діяльності за фахом; ризики перенавантаження студентів поєднанням академічного навчання з професійною й волонтерською діяльністю, ризики психологічного виснаження; труднощі щодо поєднання студентами навчальної та професійної діяльності; ризики обмеженості активного студентського життя через воєнні дії в країні та ін.

Виокремлено спричинену викликами сьогодення низку ключових особистісно-професійних перетворень у студентів, які сприяють їх професійному становленню як фахівців із соціальної педагогіки.

Зосереджено увагу на актуальності оновлення змісту навчання майбутніх соціальних педагогів, який має розкрити увесь спектр затребуваних сьогодні аспектів соціально-педагогічної діяльності. Наголошено на важливості включення до змістовного наповнення професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах воєнного часу кейсів, які містять навчальний контент із проблемними ситуаціями у межах професійного поля соціального педагога: соціально-захисний, соціально-терапевтичний та соціально-реабілітаційний кейси. Визначено та охарактеризовано форми навчальної роботи зі студентами в умовах дистанційного навчання, які характеризуються ефективністю і доцільністю: інтерактивні групові онлайн / офлайн зустрічі; онлайн коворкінг; групові та індивідуальні консультації за допомогою відеоконференцій; створення інформативної веб-сторінки, сайту або сторінки у соціальних мережах, чат-бота у месенджерах; нетворкінг для професійного становлення студентів тощо.

Ключові слова: професійне становлення, майбутні соціальні педагоги, навчальний контент, форми навчання, змішане та дистанційне навчання, воєнний стан.

Daria VELYKZHANINA,
orcid.org/0000-0002-1066-4834
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Social Work
Municipal Institution of Higher Education
“Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy”
of the Zaporizhzhia Regional Council
(Zaporizhzhia, Ukraine) darya.velik@ukr.net

FEATURES OF PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE SOCIAL EDUCATORS IN WARTIME CONDITIONS

The article outlines the current realities of the professional development of future social educators in the conditions of wartime. The features of the professional formation of future social educators in the realities of today are determined, including: students' demonstration of social activity, civic position; active social and pedagogical volunteer activity of future specialists; work in the specialty in combination with study; development of competencies in productive communication with individuals and various social institutions and organizations; development of the ability to make quick professional decisions; acquisition of professional experience in cooperation with social institutions and organizations.

The article highlights a number of key personal and professional transformations in students caused by the challenges of today, which contribute to their professional development as specialists in social pedagogy.

Attention is focused on the relevance of updating the content of training for future social educators, which should reveal the full range of aspects of social and pedagogical activities in demand today. The importance of including cases containing educational content with problematic situations within the professional field of social pedagogy in the content of professional training of future social educators in the conditions of wartime is emphasized: social protection, social therapy and social rehabilitation cases. The forms of educational work with students in the conditions of distance learning, which are characterized by efficiency and expediency, are identified and characterized: interactive group online / offline meetings; online coworking; group and individual consultations via video conferencing; creation of an informative web page, website or page in social networks, chatbot in messengers; networking for the professional development of students, etc.

Key words: *professional development, future social workers, educational content, forms of education, mixed and distance learning, martial law.*

Постановка проблеми. Реалії сьогодення заповнюють життя українського суспільства неочікуваними і складними викликами, які спричинила війна з росією. В одну мить українців спіткала спільна біда, загроза життю кожній родині, страх та розгубленість. Але об'єднання спільних зусиль у подоланні труднощів, спільна боротьба за життя, бажання залишатись вільними є рушійною силою безперервного багатовекторного розвитку української спільноти.

Водночас, воєнний час створює і загострює багато соціальних проблем та труднощів, відтак населення потребує підтримки з боку компетентних фахівців у невідкладному вирішенні соціальних питань. Особливої уваги у соціальній роботі потребують діти та родини з дітьми, адже на ці вразливі категорії населення значний тиск здійснюють створені війною складні життєві обставини, які негативно впливають на їх життєдіяльність та можуть залишити складні наслідки. Соціальна робота з дітьми та родинами з дітьми є сферою компетентності соціального педагога, який покликаний фахово надавати допомогу у вирішенні великої палітри соціально-педагогічних питань. За обставин боротьби України з агресором зростає значення соціально-педагогічної діяльності у вирішенні значної частини актуальних соціальних проблем суспільства. Студенти – майбутні фахівці соціальної сфери, зокрема майбутні соціальні педагоги активно долучаються до роботи з надання соціальної допомоги і підтримки всім, хто її потребує, поєднуючи таку затребувану сьогодні роботу за фахом з навчанням. У зв'язку із цим постає актуальне питання визначення впливу реалій сьогодення на професійне становлення майбутніх соціальних педагогів, а також загострюється потреба у пошуку оптимальних форматів та інструментів фахової підготовки студентів, які зможуть бути ефективними у забезпеченні якості навчання в умовах боротьби українського суспільства з російською навалою.

Аналіз досліджень. Проблеми професійного становлення майбутніх фахівців завжди перебувають у фокусі наукових досліджень вчених. Так, особливості професійного становлення особистості фахівця вивчали С. Сисоева, М. Євтух, О. Кокун, М. Козирєв, Б. Барчі, І. Хоржевська, В. Ягупов та ін.

Професійне становлення й набуття фахових компетентностей майбутніми фахівцями соціальної сфери, зокрема соціальними педагогами також виступає предметом наукових розвідок багатьох українських науковців, серед яких О. Безпалько, А. Капська, В. Поліщук, Р. Вайнола, Л. Міщик, О. Гомонюк, В. Корнят, Т. Веретенко, О. Пожидаєва, Н. Сайко, Т. Спіріна, С. Харченко, З. Фалинська, Н. Олексюк, Р. Чубук, М. Ярошко та ін.

Водночас, проблеми забезпечення ефективності професійної підготовки і професійного становлення майбутніх соціальних педагогів у складних умовах воєнного часу, на наш погляд, потребують детального вивчення та наразі є актуальними.

Мета статті – визначити особливості професійного становлення майбутніх соціальних педагогів з огляду реалій сьогодення, визначити актуальні змістовні кейси та ефективні форми фахової підготовки студентів у складних умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Професійна освіта майбутніх фахівців соціальної педагогіки завжди має орієнтуватись на актуальні потреби і проблеми суспільства, освіти та дитячого середовища. Її якість має характеризуватись максимальною практичною зорієнтованістю, інноваційністю, дієвістю.

У наукових дослідженнях значна увага приділяється проблемам професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів як фахівців із соціального виховання та захисту підростаючого покоління, адже результативність їх діяльності за фахом зумовлена актуальними викликами сьогодення та вимогами життя сучасного соціуму.

Так, З. Фалинська під професійною підготовкою соціальних педагогів розуміє процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління (Фалинська, 2006: 257).

На думку В. Поліщук, професійна підготовка соціальних педагогів є процесом і результатом оволодіння цінностями соціально-педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, уміннями й навичками, професійно важливими особистісними якостями, які є основою формування готовності до професійної соціально-педагогічної діяльності (Поліщук, 2003: 139).

Процес професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів вчена Р. Вайнола визначає як сукупність соціального, професійного та особистісно-морального розвитку майбутнього фахівця у сприятливих умовах технологічного та науково-методичного забезпечення підготовки в освітньому середовищі закладу вищої освіти (Вайнола, 2009).

Підготовка майбутніх соціальних педагогів, зауважує Р. Чубук, – це багатогранний, інтегративний, педагогічний процес, що забезпечується створенням необхідних педагогічних умов для оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, професійним досвідом з метою формування особистісно-професійних якостей, які необхідні для успішного функціонування в системі міжособистісних відносин, результатом чого є формування професійної компетентності соціальних педагогів. Науковець наголошує, що професійні знання та уміння у поєднанні з відповідними особистісними якостями, здатністю до персональної відповідальності за результати своєї діяльності та поведінки, працелюбності, творчості – розглядаються як готовність до професійної діяльності (Чубук, 2013: 39).

М. Ярошко зауважує, що професійна підготовка соціального педагога є складним, системним соціально-педагогічним процесом, який охоплює формування світогляду, загальної культури, психологічної готовності до фахової діяльності й роботи з дітьми, професійно-педагогічну спрямованість особистості майбутнього соціального педагога, розвиток педагогічних здібностей (Ярошко, 2011).

Крім того, професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів має охоплювати знання щодо актуальних соціальних проблем суспільства, зокрема дитячого середовища, та шляхів їх вирішення; має бути компетентісно спрямова-

ною, багаторівневою та багатоаспектною; мати особистісно орієнтований характер; вирізнятися демократичністю та толерантністю; будуватися на принципах розвитку інноваційної культури студентів, здатності до неперервної самоосвіти та вироблення нестандартних рішень різних професійних та життєвих задач; спонукати до самостійності (Великжаніна, 2017: 134).

Варто зауважити, що професійна підготовка майбутніх фахівців має нерозривний зв'язок із професійним становленням особистості студента, а професійний розвиток та становлення майбутнього фахівця здійснюються в процесі їх навчання у закладі вищої освіти та активної професійної діяльності.

Професійне становлення, зазначає вчена Б. Барчі, – це поетапний процес професійного розвитку особистості, здобуття професійних знань, умінь та навичок, реалізація себе в професії й самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму (Барчі, 2018: 77).

Особистість фахівця, наголошує В. Ягупов, формуються в процесі здобуття професійної освіти і розвивається безпосередньо в процесі професійної діяльності та вирішення конкретних фахових завдань. Професійна діяльність має вирішальний вплив на професійне становлення та згодом і на професійний розвиток особистості фахівця (Ягупов, 2015: 22–24).

М. Козирев зауважує, що професійне становлення особистості під час навчання у ЗВО – це складний, динамічний процес, у якому неабияку роль виконують якості особистості, які розвиваються і вдосконалюються у процесі здобуття професійної освіти, самоосвіти і виховання. Професійне становлення майбутнього фахівця є поетапним моментом індивідуально-професійного розвитку, формування професійної компетенції, розкриття його творчого потенціалу, професійної готовності до самостійної трудової діяльності. Завдяки успішному професійному становленню у студента формуються якості фахівця, з якими він увійде в основу для нього сферу професійної діяльності, де відбуватиметься його подальший розвиток як професіонала та особистості. Процес професійного становлення відображає процес професійного саморозвитку людини впродовж життя, у межах якого відбувається становлення професійних видів суб'єктної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик. Основними складовими професійного становлення у процесі навчальної діяльності виступають: професійна спрямованість, професійне самовизначення, професійна ідентифікація, про-

фесійна зрілість, надійність професійної діяльності, професійна готовність тощо (Козирев, 2015).

Під професійним становленням І. Хоржевська розуміє індивідуальний особистісний процес, основним елементом якого є особистий вибір. професійний розвиток особистості пов'язаний з розвитком особистості взагалі, із засвоєнням нового досвіду, знань, вмінь та із трансформацією мотивації й інтересів конкретної людини (Хоржевська, 2013: 305).

Особистісно-професійне становлення і розвиток фахівця соціально-педагогічної роботи, підкреслює Р. Чубук, передбачає формування професійного покликання, опанування професійною освітою, розвиток і формування професійної майстерності, а також духовно-моральних якостей шляхом саморегуляції та самовдосконалення (Чубук, 2013: 66).

На думку О. Пожидаєвої, професійному становленню майбутніх соціальних педагогів сприяє формування в них професійно значущих світоглядних якостей, засвоєння теоретичних професійних знань, формування практичних умінь, ціннісних професійних орієнтацій, формування мотивації до самостійної професійної творчої діяльності, засвоєння нових соціальних ролей (Пожидаєва, 2015).

Сьогодні професійне становлення майбутніх соціальних педагогів відбувається у надзвичайно складний для України період – це період боротьби з агресією з боку російських окупантів, час воєнного стану в країні.

Воєнний стан щоденно здійснює колосальний вплив на всі без виключення сфери життєдіяльності українського суспільства, зокрема на систему освіти та всіх учасників освітнього процесу.

На сьогодні важкими викликами для освіти та реаліями здобувачів освіти є: постійна загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини; масштабні руйнування освітньої інфраструктури; вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу; загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу. Важливо зауважити, що значна частина учасників освітнього процесу, які опинилися в епіцентрі бойових дій, зазнали значних психічних і фізичних травм. Тяжкий психологічний стан учасників освітнього процесу також є однією із серйозних проблем, що створює перепони на

шляху забезпечення якості освіти (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022: 12–14).

Крім того, через повномасштабне вторгнення окупантів в Україну для забезпечення безпекової ситуації у закладах освіти було на короткий час призупинено освітній процес. Надалі освітній процес продовжився з використанням усіх доступних форм: онлайн (із застосуванням ІТ-технологій і дистанційного доступу на територіях, близьких до місць бойових дій), офлайн (на територіях, віддалених від місць боїв), а також у змішаному режимі (Освіта України в умовах воєнного стану, 2022: 13).

Особливого впливу реалій сьогодення зазнало саме студентство. Здобувачі вищої освіти опинились у незвичних, складних умовах продовження навчання, які вимагають акумуляції всіх внутрішніх ресурсів не лише задля академічної активності, а й заради допомоги у боротьбі за незалежність.

Надзвичайно специфічною в умовах воєнного стану і, як наслідок, дистанційної освіти у значній кількості ЗВО є ситуація професійного становлення майбутніх соціальних педагогів як фахівців соціальної сфери, які покликані мінімізувати негативний вплив воєнного стану на соціальний розвиток особистості дитини, сприяти успішній соціалізації підростаючого покоління, забезпечити якість надання соціально-педагогічних послуг дітям та їх родинам. З перших днів повномасштабного вторгнення ворожих військ в Україну майбутні соціальні педагоги беруть активну участь у роботі волонтерських штабів, психологічних служб закладів освіти, пунктів незламності, а також в організації заходів щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб, гуманітарної допомоги населенню, соціально-реабілітаційної та соціально-виховної роботи з дітьми, які постраждали внаслідок бойових дій та ін. З огляду на надзвичайну активність студентства у соціально-педагогічній волонтерській роботі з населенням, діяльність у громадських ініціативах й благодійних організаціях, гуманітарних місіях та соціальних акціях можна визначити низку важливих особливостей професійного становлення майбутніх соціальних педагогів в реаліях сьогодення, серед яких:

- виявлення соціальної активності, громадянської позиції;
- активна соціально-педагогічна волонтерська діяльність;
- можливість працювати за фахом у поєднанні із навчанням, сприяння змішаної та дистанційної форм здобуття вищої освіти зануренню у професію;
- можливість практичної діяльності за фахом з різними категоріями населення одночасно,

брати участь у вирішенні соціально-педагогічних проблем різної складності;

- розвиток *soft skills*, у яких особливого значення набувають уміння та навички здійснення продуктивної комунікації з окремими людьми та різними соціальними інституціями й організаціями;

- розвиток здатностей швидко приймати професійні рішення, нести відповідальність за власні рішення, використовувати креативний підхід до вирішення соціально-педагогічних завдань різної складності;

- набуття майбутніми соціальними педагогами професійного досвіду співпраці із соціальними інституціями, волонтерами, українськими та міжнародними громадськими й благодійними організаціями, а також можливість роботи за фахом закордоном (активна робота студентів у волонтерських хабах, гуманітарних центрах, організаціях, закладах освіти, соціально-реабілітаційних установах та ін.);

- академічна й професійна мобільність;

- реалізація індивідуальної траєкторії навчання майбутнього фахівця, особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки здобувача вищої освіти;

- вироблення майбутніми фахівцями соціальної педагогіки індивідуального стилю професійної діяльності;

- урахування майбутніми соціальними педагогами професійних інтересів та визначення спеціалізації, окремого сегмента діяльності за фахом (наприклад, соціально-педагогічна робота з дітьми з числа внутрішньо переміщених осіб, соціально-педагогічна робота з учнями з особливими освітніми потребами, соціально-педагогічна діяльність з багатодітними родинами та малозабезпеченими сім'ями, профорієнтаційна діяльність, організація змістовного дозвілля для дітей та молоді, організація і реалізація соціально-педагогічних проєктів, робота у регіональних, всеукраїнських або міжнародних гуманітарних місіях та організаціях тощо);

- ризики перенавантаження студентів поєднанням академічного навчання з професійною й волонтерською діяльністю, ризики психологічного виснаження;

- труднощі щодо розподілу студентами часу на навчальну та професійну діяльність, організації самостійної навчальної роботи;

- ризики обмеженості активного студентського життя через воєнні дії в країні й змішану та дистанційну форми здобуття освіти (відокремленість від академічної групи, закладу вищої освіти) та ін.

Важливо зауважити, що зазначені особливості можуть мати вплив на професійне становлення майбутніх соціальних педагогів залежно від ситуації особистісної спрямованості окремого студента та/або соціальних чинників регулювання його академічної, професійної і громадянської активності.

У зв'язку із тим, що професійне становлення майбутніх фахівців соціальної педагогіки сьогодні відбувається у неординарних, безпрецедентних й надзвичайно складних умовах, обтяжених воєнними діями на території нашої країни, а також у ситуації здобуття вищої освіти зокрема у форматах змішаного чи дистанційного навчання, цей процес передбачає низку ключових взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих особистісно-професійних перетворень майбутніх соціальних педагогів, серед яких можемо виділити:

- 1) формування особистісних характеристик, які сприяють підвищенню якості професійної діяльності соціальних педагогів (людяність, відповідальність, чуйність, толерантність, доброзичливість, комунікабельність, готовність надати допомогу, турботливість, активність, ініціативність, порядність, ввічливість тощо);

- 2) формування та зміцнення системи цінностей як особистісної, так і професійної, що утворює єдину ціннісно-орієнтаційну платформу для забезпечення ефективної життєдіяльності соціального педагога;

- 3) формування професійно значущих здібностей, розвиток фахових компетентностей в процесі паралельного навчання й активної професійної практики у сфері соціально-педагогічних послуг і захисту дитячого населення в реаліях сьогодення;

- 4) формування чіткої особистісної орієнтації студентів на безперервний професійний розвиток, самовдосконалення, прагнення до професіоналізму з метою підвищення якості реалізації соціально-педагогічних функцій;

- 5) усвідомлення майбутніми фахівцями виняткової значущості професії соціального педагога в умовах воєнного стану та у післявоєнний період.

Зазначимо, що сьогодні студентство чітко відмічає важливість і значущість професійної активності, розуміє актуальність, вагомість й необхідність власної діяльності за фахом в умовах викликів сьогодення, бачить та аналізує результати своєї діяльності, що мотивують на подальшу роботу та професійне самовдосконалення. Безумовно, маршрут професійного становлення у кожного студента індивідуальний, але на кожній із атестаційних зупинок цього академічного шляху майбутній фахівець має відчувати підтримку

закладу вищої освіти, яка поєднує демократичні засади організації освітнього процесу, індивідуальний підхід до навчання кожного здобувача освіти та сучасні інструменти викладання.

Варто зазначити, що задля оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів надзвичайно важливим є його актуальне змістовне наповнення, що охоплює весь спектр затребуваних сьогодні аспектів соціально-педагогічної діяльності, а також впровадження в освітній процес таких форм навчальної роботи зі студентами, які характеризуються ефективністю, доцільністю й інноваційністю.

Так, зміст професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної педагогіки, на нашу думку, доцільно доповнити актуальними на сьогодні кейсами. Такі змістовні кейси можуть включати навчальний контент із проблемними ситуаціями, які зосереджені у професійному полі соціального педагога, серед яких: *соціально-захисний, соціально-терапевтичний та соціально-реабілітаційний кейси*.

Соціально-захисний кейс може містити навчальний контент із проблемними ситуаціями, які стосуються охорони та захисту соціальним педагогом прав та інтересів малечі в освітньому середовищі, представлення інтересів дітей у різноманітних соціальних інституціях. Сьогодні такими проблемними ситуаціями є: визначення оптимальних шляхів підтримки та захисту прав дітей у період воєнного стану, сімей з дітьми з числа внутрішньо переміщених осіб, дітей з інвалідністю, постраждалих внаслідок війни родин та ін.; вироблення із залученням арсеналу законодавчих механізмів чітких алгоритмів допомоги родинам з дітьми у відновленні втрачених документів, оформленні необхідних документів для отримання матеріальної та гуманітарної допомоги, пошуку житла, закріпленні дітей за освітнім закладом і залученні їх до освітнього середовища, вирішенні питань організації побуту; пошук і залучення необхідних ресурсів та інституцій для швидкого й ефективного вирішення соціально-педагогічних проблем населення тощо.

Соціально-терапевтичний кейс професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, орієнтований на сучасні запити суспільства, має охоплювати актуальну тематику проблемного кола соціальної педагогіки й містити навчальні завдання для розв'язання соціально-педагогічних проблем, пов'язаних із: соціальною адаптацією дітей у новому для них закладі освіти, незвичному для них середовищі внаслідок вимушеної зміни місця проживання; соціально-педагогічним консультуванням родин з дітьми; подолан-

ням стресових, тривожних станів дітей та молоді, а також розробкою планів та проєктів успішної життєдіяльності дітей та сімей з дітьми; створенням сприятливого простору для саморозвитку і самореалізації підростаючого покоління та ін.

Соціально-реабілітаційний кейс фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів може включати навчальний контент, покликаний озброїти студентів соціально-педагогічними інструментами для забезпечення комфортних умов ресоціалізації дітей внаслідок зміни соціального середовища, відновлення внутрішніх ресурсів особистості дитини задля налагодження комунікативних зв'язків із соціумом; соціальної реабілітації дітей-переселенців та їх родин, учнів з особливими освітніми потребами, дітей групи ризику та ін.; побудови стратегій особистісного та соціального становлення дітей; здійснення соціально-педагогічного супроводу особистості дитини на шляху її комплексної (соціальної, психологічної, фізичної) реабілітації; налагодження доброзичливої атмосфери в закладах освіти задля успішної реалізації завдань соціального виховання підростаючого покоління; попередження та корекції проявів дезадаптації дітей та молоді тощо.

Окрім змісту фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів оновлення потребують і форми навчальної роботи зі студентами, які покликані сприяти їх професійному становленню. Важливо звернути увагу на адаптацію та оптимізацію форм організації навчання, які максимально врахують запити сучасної соціальної педагогіки й специфіку провадження вищої освіти за різними форматами, зокрема змішаному й дистанційному.

Варто зазначити, що сучасні форми фахової підготовки мають забезпечити якість засвоєння студентами академічного знання, ефективність оволодіння фаховими уміннями й здатностями, розвиток професійної компетентності в цілому, зацікавленість й вмотивованість здобувачів вищої освіти у подальшій діяльності за фахом, розвиток професійно значущих особистісних характеристик, розкриття творчого потенціалу, формування активної соціальної позиції молоді тощо.

Так, формами фахової підготовки, які покликані сприяти професійному становленню майбутніх соціальних педагогів, можуть виступати (Рис. 1):

1) *інтерактивні групові онлайн / офлайн зустрічі* зі студентами (заняття з інтерактивними іграми, вправами, тестами, створеними за допомогою онлайн сервісів; зустрічі з переглядом відео, кіно, анімацій за соціально-педагогічною проблематикою з подальшим обговоренням; заняття з соціально-педагогічним рольовими іграми;

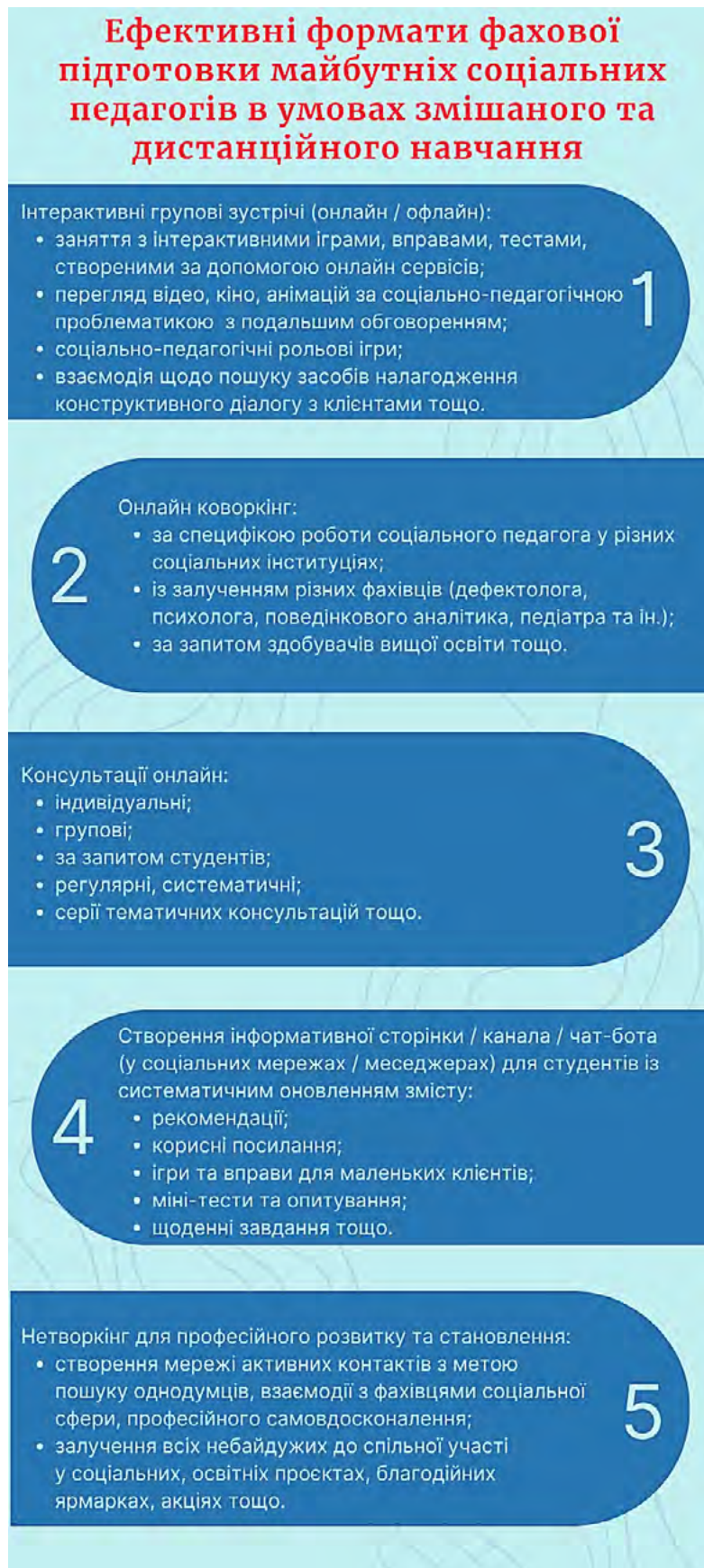

Рис. 1. Ефективні формати фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах змішаного та дистанційного навчання

зустрічі з груповою інтеракцією щодо пошуку засобів налагодження конструктивного діалогу соціального педагога з клієнтами тощо.

2) *онлайн коворкінг* (за специфікою роботи соціального педагога у різних соціальних інституціях; із залученням різних фахівців (психолога, поведінкового аналітика, педіатра, дефектолога, фізичного терапевта-реабілітолога та ін.); за запитом здобувачів вищої освіти тощо);

3) *онлайн консультації* (групові та індивідуальні; регулярні, систематичні; за запитом студентів; тематичні консультації та ін.);

4) *створення інформативної веб-сторінки, сайту або сторінки у соціальних мережах, чат-бота у меседжерах із систематичним оновленням змісту* (рекомендації щодо організації соціально-педагогічної роботи; корисні посилання; накопичувана скриня ігор та вправ для роботи соціального педагога з дітьми; мін-тести та опитування для дітей, їх батьків, фахівців; щоденні завдання

для майбутніх соціальних педагогів щодо розвитку професійних компетентностей тощо);

5) *нетворкінг для професійного становлення студентів* (створення мережі активних контактів з метою пошуку однодумців, налагодження взаємодії з фахівцями соціальної сфери, професійного самовдосконалення; залучення всіх зацікавлених осіб та спільнот до участі у соціальних та освітніх проєктах, благодійних ярмарках, акціях та ін.).

Висновки. Таким чином, варто зауважити, що професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів у реаліях сьогодення покликана сприяти адаптації до умов воєнного часу, зміцненню, оптимізації та розвитку соціальної педагогіки, безперервному провадженню соціально-педагогічної діяльності щодо успішної соціалізації дітей, а також забезпечити розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців за актуальними напрямками соціально-педагогічної роботи на шляху їх професійного становлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчі Б. В. Професійне становлення особистості. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. / гол.ред. Т. Д. Щербан, заст. гол. ред. J. Piwowarski, В. В. Гоблик. Мукачєво–Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша. 2018. Вип. 24 (1). С. 75–78.
2. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 46 с.
3. Великжаніна Д. В. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування життєвої компетентності підлітків в умовах компетентісно спрямованої освіти. *Педагогічні науки : Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Херсон, 2017. Вип. 77 (1). С. 133–137.
4. Козирєв М. П. Професійне становлення студента в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2015. Вип. 1. С. 78–89.
5. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. / за загал. ред. С. М. Шкарлета. Київ : Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики», 2022. 358 с. URL: <https://iea.gov.ua/5648-2/> (Дата звернення: 02.02.2023)
6. Пожидаєва О. В. Професійна соціалізація майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 24. С. 136–144.
7. Поліщук В. А. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід : посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 184 с.
8. Фалинська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2006. 23 с.
9. Хоржевська І. М. Характеристика професійного становлення особистості. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2013. Вип. 10 (91). Т. 2. С. 304–307.
10. Чубук Р. В. Соціально-педагогічна робота зі студентською молоддю : [монографія] / Р. В. Чубук. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2013. 300 с.
11. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НАУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28.
12. Ярошко М. М. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до профілактично-корекційної роботи з педагогічно занедбанними підлітками : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2011. 20 с.

REFERENCES

1. Barchi B. V. (2018) Profesiine stanovlennia osobystosti. [Professional development of personality]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Osvita i nauka»*. / hol.red. T. D. Shcherban, zast. hol. red. J. Piwowarski, V. V. Hoblyk. – [International scientific journal «Education and Science». / for the eds. T. D. Shcherban, J. Piwowarski, V. V. Hoblyk]. Mukachevo-Chenstokhova : RVV MDU; Akademiia im. Ya. Dluhosha. Vol. 24 (1). P. 75–78. [in Ukrainian].
2. Vainola R. Kh. (2009) Pedagogichni zasady osobystisnoho rozvytku maibutnoho sotsialnoho pedahoha v protsesi profesiinoi pidhotovky. [Pedagogical principles of personal development of the future social pedagogue in the process of professional training]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv, 2009. 46 p. [in Ukrainian].

3. Velykzhanina D. V. (2017) Teoretyko-metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do formuvannia zhyttievoi kompetentnosti pidlitkiv v umovakh kompetentnisno spriamovanoi osvity. [Theoretical and methodological principles of professional training of future social pedagogues for the formation of life competence of adolescents in the conditions of competence-oriented education]. Pedagogichni nauky. Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. – [Pedagogical sciences. Collection of scientific works of Kherson State University]. Kherson, 2017. Vol. 77 (1). P. 133–137. [in Ukrainian].
4. Kozryiev M. P. (2015) Profesiine stanovlennia studenta v umovakh vyshchoho navchalnogo zakladu. [Professional development of a student in the conditions of a higher educational institution]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia psykholohichna. – [Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. The series is psychological]. 2015. Vol. 1. P. 78–89. [in Ukrainian].
5. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. (2022) [Education of Ukraine under martial law]. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk. / za zahal. red. S. M. Shkarleta. – [Informational and analytical collection. / for the total ed. S. M. Scarlet]. Kyiv : Derzhavna naukova ustanova «Instytut osvithoi analityky», 2022. 358 p. URL: <https://iea.gov.ua/5648-2/> (Last accessed: 02.02.2023) [in Ukrainian].
6. Pozhydaeva O. V. (2015) Profesiina sotsializatsiia maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh vyshchoho navchalnogo zakladu. [Professional socialization of future social pedagogues in the conditions of a higher educational institution]. Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Ohienka. Seriiia: Sotsialno-pedahohichna. – [Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. Series: Social and pedagogical]. 2015. Vol. 24. P. 136–144. [in Ukrainian].
7. Polishchuk V. A. (2003) Profesiina pidhotovka fakhivtsiv sotsialnoi sfery: zarubizhnyi dosvid. [Professional training of specialists in the social sphere: foreign experience]. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2003. 184 p. [in Ukrainian].
8. Falynska Z. Z. (2006) Praktychna pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh. [Practical training of future social pedagogues in higher educational institutions]. Extended abstract of Candidate's thesis. Vinnytsia, 2006. 23 p. [in Ukrainian].
9. Khorzhevska I. M. (2013) Kharakterystyka profesiinoho stanovlennia osobystosti. [Characteristics of the professional formation of the personality]. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriiia : Psykholohichni nauky. – [Scientific Bulletin of Mykolaiv State University named after V. O. Sukhomlynskyi. Series: Psychological sciences]. 2013. № 10 (91). Vol. 2. P. 304–307. [in Ukrainian].
10. Chubuk R. V. (2013) Sotsialno-pedahohichna robota zi studentskoiu moloddiu [Social-pedagogical work with student youth]. Monograph. Mykolaiv : ChDU imeni Petra Mohyly, 2013. 300 p. [in Ukrainian].
11. Yahupov V. V. (2015) Profesiinyi rozvytok osobystosti fakhivtsia: poniattia, zmist ta osoblyvosti. [Professional development of a specialist's personality: concepts, content and features]. Naukovi zapysky NaUKMA. Pedagogical, psychological sciences and social work]. 2015. Vol. 175. P. 22–28. [in Ukrainian].
12. Yaroshko M. M. (2011) Profesiina pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do profilaktychno-korektsiinoi roboty z pedahohichno zanedbanymy pidlitkamy/ [Professional training of future social pedagogues for preventive and corrective work with pedagogically neglected teenagers]. Extended abstract of Candidate's thesis. Khmelnytskyi, 2011. 20 p. [in Ukrainian].